

BALEAK

Baleak edo mistizetoak (lat. mysticeti) itsas ugaztunak dira. 6 generotan banaturiko 13 espezie daude, lau familiatan banaturik.

Biologia

Gaur egungo animaliarik handiena da; 30 m inguru izaten da luze, eta 150 tonako pisua har dezake. Larrua leuna, ilerik gabea du, eta haren azpian gantz-geruza du. Baleak uraren azalera igo behar izaten du arnasa hartzera, ugaztuna izaki, oxigenoa airetik hartzen du eta. Aurreko gorputz-adarrak hegal bihurtuak ditu igeri egiteko, gorputzaren alde banatara. Isatsa etzana du eta ez zutik, arrainek bezala.

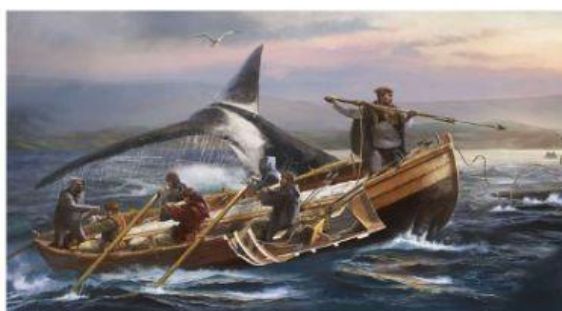
Ahoan ez du hortzik; haien ordez, adarkizko xaflak eta bizarrak ditu, eta mihi luzea ere bai. Oskoldun txikiak, algak eta planktona janez elikatzen da; horretarako, bizarretatik barrena ura xurgatu eta kanporatu egiten du berriro; hala, urarekin batera sartzen zaion janaria bereganatzen du. Bizarren eginkizuna janariari eustea da; horregatik dute sarearen tankera. Arnasa hartzeko, bi zulo ditu buru gainean eta ur azpitik azalera igotzen denean, indar handiz jaurtitzen du kanpora biriketako airea bi zulo horietatik. Jaurtitzen duen ur-zorrotadari esker jakiten zuten arrantzaleek balea non zegoen. Balea luzaro egon daiteke ur azpian, bihotza poliki mugitzen duelako. Baleak ume bakarra izaten du aldiko. Animalia hauek entzumen fina dute eta soinuak igortzeko ere gai dira elkarren artean komunikatu eta talde osoa biltzeko.

Balearen ekonomia eta ehiza

Balearen parte guztiak aprobetxatzen dira. Hala, koipe, gihar eta hesteetatik xaboiak egiten dira; gibeletik olioak; hezurretatik animalientzako elikagaia lortzen da, eta haragia oso estimatua da jateko. Gaur egun, garai bateko eskuzko arpoiaren ordez, arpoi leherkaria jaurtitzen zaio baleari kanoi berezi batez. Kanoi hori 1860an asmatu zen; ordurako, ordea, hainbat balea mota desagertzen hasiak ziren. Hainbat hitzarmen izenpetu dira nazioen artean bale-arrantza debekatzeko. Gaur egun, ia munduko herrialde guztiek dituzte akordio horiek sinatuta; hala ere, balea harrapatzen segitzen da eta desagertzeko arriskuan dago. Norvegia, Japonia eta Groenlandia dira herrialde ehiztari nagusiak. Euskal Herrian ere, balea arrantzak garrantzi handia izan zuen XIII. eta XVI. mendeen bitartean.

Euskal Herrian

Bizkaiko golkoan, gaur egun ere zetazeo mota batzuk bizi dira, Euskal Herriko kostatik ez oso urrun. Beste garai

batzuetan, balea-espezie handiak arruntak ziren Euskal Herriko uretan. Lotura estua zegoen, beraz, herri arrantzaleetan animalia hauekin. Horren erakusgarri dira kostaldeko hainbat herritako arrastak, non balea agertzen baita. Bermeo, Lekeitio, Mutriku, Getaria (Gipuzkoa), Zarautz, Hondarribia, Hendaia, Getaria (Lapurdi) eta Biarritz herrietako kasuak dira. Balea Kantauri itsasoetatik urrundu zenean, euskal arrantzaleak atzetik joan ziren; halaxe iritsi ziren Ternua eta Kanadaraino.

1. Baleak...

- A. arrainik handienak dira.
- B. ugaztunik handienak dira.
- C. animaliarik arriskutsuenak dira.
- D. arrainik indartsuenak dira.

2. Testuak dioenez, zenbat balea espezie ezberdin daude?

- A. Sei.
- B. Lau.
- C. Hamahiru.
- D. Hogeita hamar.

3. Idatzi baleek jaten dituzten hiru elikagai.

4. Testuaren arabera, zertarako erabiltzen dituzte bizarrak?

- A. Igeri egiteko.
- B. Arnasa hartzeko.
- C. Janariari eusteko.
- D. Soinuak igortzeko.

5. Nola jakiten zuten arrantzaleek non zeuden baleak?

- A. Isatsarekin mugitzen duten uragatik.
- B. Hegalekin sortzen dituzten olatuengatik.
- C. Xurgatzen duten uragatik.
- D. Jaurtitzen duten ur-zorrotadagatik.

6. Idatzi baleetatik lortzen diren lau produktu.

7. Testuaren arabera, zergatik daude baleak desagertzeko arriskuan, gaur egun?

8. Gaur egun, zer erabiltzen da baleak harrapatzeko?

- A. Eskuzko arpoia.
- B. Geziak.
- C. Sare handi batzuk.
- D. Arpoi leherkaria.

9. Balearen elikadura testuko zein ataletan aipatzen da?

- A. Balearen ekonomia eta ehiza.
- B. Biologia.
- C. Ez da inon azaltzen.
- D. Euskal Herrian.

10. Irakurri duzun testua zer da?

- A. Narrazio bat.
- B. Azalpen testu bat.
- C. Instrukzio testu bat.
- D. Albiste bat.